

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο

ΕΜΣΤ

**Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα
για το Γυμνάσιο και το Λύκειο**

Το έντυπο αυτό δημιουργήθηκε
με αφορμή την έκθεση *Διαπολιτισμοί*
που πραγματοποιήθηκε στο
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
από 6 Ιουλίου 2004 έως 31 Δεκεμβρίου 2004

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος:

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Επιμέλεια-Υλοποίηση: Μαρίνα Τσέκου

Σχεδιασμός εντύπου: Γιώργος Τζιλιάνος

Εκτύπωση: SCRIPTA

© ΕΜΣΤ 2004

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Αμβρ. Φραντζή 14, 117 43, Αθήνα

Τηλ. 210 9242111-2, Φαξ 210 9245200

E-mail: eduprograms@emst.culture.gr

www.emst.gr

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Ο χώρος στον οποίο συλλέγονται, φυλάσσονται, μελετούνται και εκτίθενται τα έργα τέχνης που δημιουργούνται στη σύγχρονη εποχή.

Σύγχρονη Τέχνη ονομάζεται:

Η τέχνη που παράγεται στη σημερινή εποχή αλλά και που, μέσα από τους πειραματισμούς της με νέα υλικά και τεχνικές, ερευνά νέους τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης.

Για τους πειραματισμούς τους αυτούς, οι σύγχρονοι καλλιτέχνες μπορεί να χρησιμοποιούν από τα αντικείμενα της καθημερινής μας ζωής μέχρι και τα προϊόντα της σύγχρονης τεχνολογίας, όπως είναι το βίντεο και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

Βασικός Σκοπός του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Να βοηθήσει το κοινό ώστε να κατανοήσει και, επομένως, να απολαύσει την καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής μας.

Οι κάρτες που κρατάτε στα χέρια σας παρουσιάζουν τα έργα των δεκαεπτά Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, οι οποίοι συμμετέχουν στην έκθεση με τίτλο *Διαπολιτισμοί* του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ). Η έκθεση οργανώθηκε και παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα. Τα έργα δημιουργήθηκαν κατόπιν παραγγελίας του ΕΜΣΤ και με χρηματοδότηση της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, με σκοπό να παραμείνουν στις Συλλογές του Μουσείου.

Έτσι καλλιτέχνες με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές αλλά και δέκτες ερεθισμάτων από άλλους πολιτισμούς, καθώς ταξιδεύουν ή ζουν σε μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα - όπως η Νέα Υόρκη και το Λονδίνο- κλήθηκαν να εκφράσουν μέσα από το έργο τους τις εμπειρίες τους από τη συνύπαρξη και το "διάλογο" των διαφόρων πολιτισμών στη σύγχρονη κοινωνία της παγκοσμιοποίησης. Η περίοδος κατά την οποία το παγκόσμιο ενδιαφέρον είχε στραφεί στην Αθήνα λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, με την ιστορία και τους συμβολισμούς που αυτοί φέρουν, ήταν η καταλληλότερη χρονική στιγμή για να παρουσιαστεί η έκθεση με θέμα τους Διαπολιτισμούς. Ως επισκέπτες της έκθεσης, θα "ταξιδέψουμε" σε διαφορετικούς τόπους και πολιτισμούς, θα έρθουμε σε επαφή με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και θα ανιχνεύσουμε σημεία διαλόγου, συναντήσεις και αποκλίσεις στους προβληματισμούς των ανθρώπων όλων των λαών της γης. Αναγκαία προϋπόθεση για την δημιουργία αλλά και την προσέγγιση των έργων αυτών από το κοινό είναι η ισότιμη αντιμετώπιση των διαφορετικών πολιτισμών και η αναγνώριση ότι στο βάθος τους υπάρχουν τα αιώνια ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο.

Η έκθεση περιλαμβάνει ζωγραφικά έργα, φωτογραφίες και κυρίως εγκαταστάσεις και βιντεοεγκαταστάσεις. Εγκατάσταση ονομάζεται ένα έργο μεγάλων διαστάσεων, που μπορεί να περιλαμβάνει ποικίλα υλικά και μέσα, από φυσικά υλικά και έτοιμα αντικείμενα μέχρι τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας. Η διευθέτηση του χώρου καθώς και η αξιοποίηση του ήχου, του φωτός ή και της εικόνας από την πλευρά των καλλιτεχνών στοχεύει στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, το οποίο ενεργοποιεί τις αισθήσεις, τις σκέψεις και τους συνειρμούς των θεατών.

Στις κάρτες του φακέλου αυτού θα δείτε φωτογραφίες των έργων ή στιγμιότυπα των βίντεο. Τα κείμενα που βρίσκονται στην πίσω όψη κάθε κάρτας θα σας βοηθήσουν να κατανοήσετε καλύτερα αλλά και να απολαύσετε περισσότερο τα έργα κατά την επίσκεψή σας στην έκθεση. Μπορείτε ακόμη να δουλέψετε με αυτές τις κάρτες μετά την επίσκεψή σας, μόνοι σας ή σε συνεργασία με τους συμμαθητές σας, ώστε να σκεφτείτε και να ανταλλάξετε απόψεις γύρω από αυτά που είδατε.

Τις σκέψεις σας και τις εντυπώσεις σας από τα έργα και την έκθεση *Διαπολιτισμοί*, αλλά και τις απορίες που μπορεί να σας δημιουργήθηκαν, μπορείτε να μας τις γράψετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση eduprograms@emst.cutlure.gr. Θα είναι χαρά για εμάς να έχει συνέχεια η επικοινωνία μας και ύστερα από την επίσκεψή σας στο Μουσείο.

Γιάννης Κουνέλλης

Χωρίς Τίτλο, 2004

Εγκατάσταση

Ο Γιάννης Κουνέλλης γεννήθηκε στον Πειραιά το 1936. Σπούδασε ζωγραφική στη Ρώμη, όπου ζει και εργάζεται μέχρι σήμερα. Εκεί ήρθε σε επαφή και συνδέθηκε με την ιταλική πρωτοπορία στην τέχνη. Από τη δεκαετία του 1960 κι έπειτα δημιουργεί τρισδιάστατα έργα ή εγκαταστάσεις, χρησιμοποιώντας φυσικά κυρίως υλικά, όπως το ξύλο, το κάρβουνο, η λινάτσα, κ.ά.

- Μπορείτε να περιγράψετε την πρώτη σας αντίδραση, όταν αντικρίσατε την μεγάλων διαστάσεων εγκατάσταση του Γιάννη Κουνέλλη;

- Η πρώτη σας αντίδραση και αίσθηση άλλαξε καθώς περιηγήθήκατε στο χώρο και παρατηρήσατε το έργο από διαφορετικές οπτικές γωνίες;

Τα υλικά που έχει χρησιμοποιήσει ο καλλιτέχνης για να δημιουργήσει αυτό το έργο είναι το σίδερο, το ξύλο, το κάρβουνο και οι σάκοι από λινάτσα, υλικά που προέρχονται από τη φύση.

- Ποια χρώματα και ποιες αποχρώσεις κυριαρχούν στην εγκατάσταση;

Ο Γιάννης Κουνέλλης -σαν να σχεδίαζε σε χαρτί- έχει "χαράξει" στο χώρο διαγώνιες γραμμές, οι οποίες ορίζονται από επαναλαμβανόμενους σε διαγώνια φορά σιδηροδοκούς.

Παρατηρήστε προσεκτικά τη διευθέτηση των σιδηροδοκών στο χώρο.

- Τι σχήμα έχει κάθε σιδηροδοκός; Είναι όλες ίσες; Απέχουν ίση απόσταση μεταξύ τους; Ποιο σχήμα "χαράσσει" στο χώρο η συγκεκριμένη διάταξη των σιδηροδοκών-σταυρών;

Στο κέντρο της εγκατάστασης βρίσκεται ένα τραπέζι, πάνω στο οποίο -σαν να πρόκειται για βωμό- είναι τοποθετημένοι κυκλικά σάκοι με κάρβουνα.

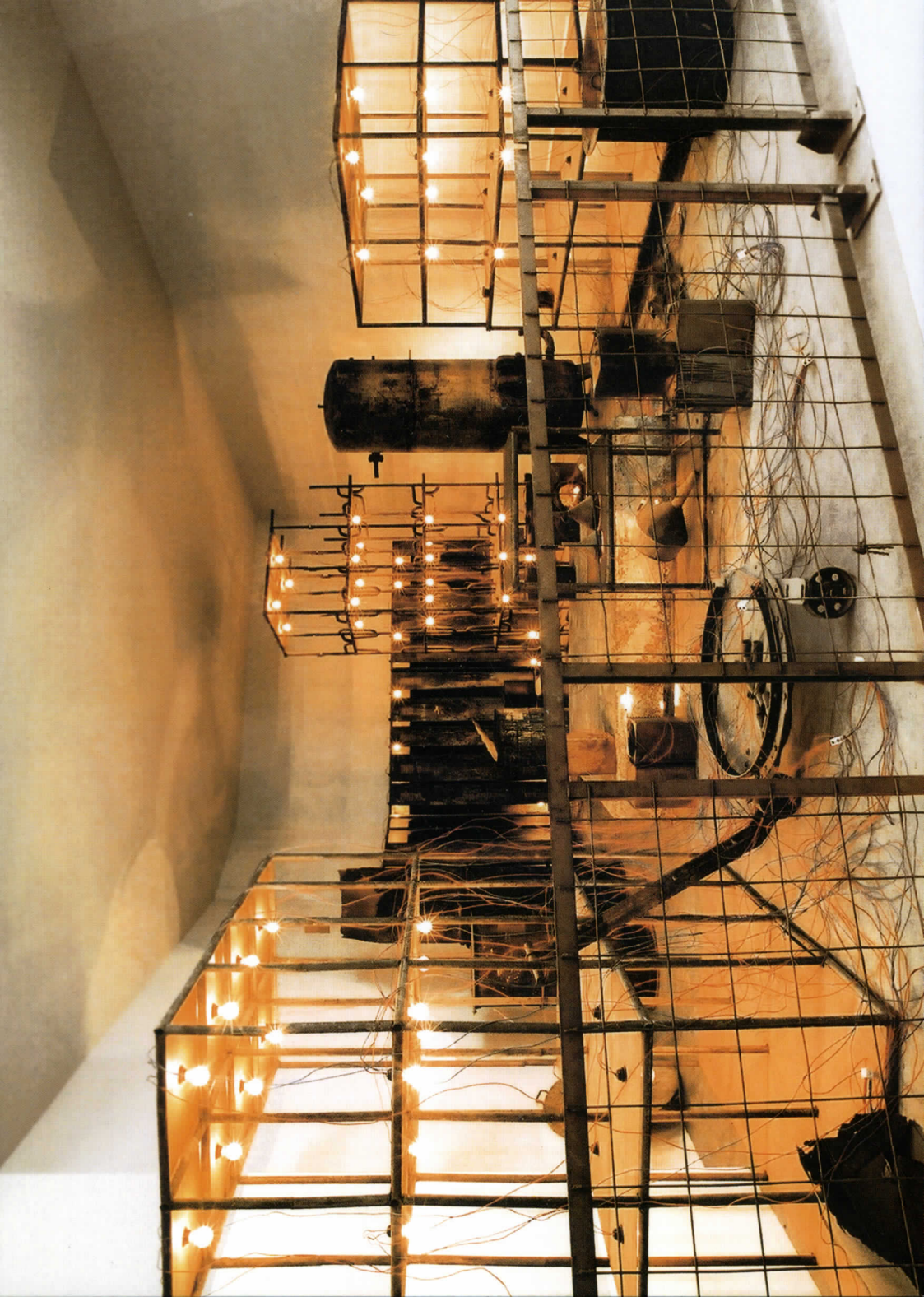
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη δομή της εγκατάστασης; αυστηρή, χαώδη, στατική, δυναμική, ασύμμετρη, ρυθμική, άλλο; Δικαιολογείτε κάθε σας απάντηση.

Σε κάθε έργο που δημιουργεί ο Γ. Κουνέλλης, εκτός από την αυστηρή φόρμα και τους ποιητικούς συνδυασμούς των υλικών που χρησιμοποιεί, ανιχνεύονται συμβολισμοί, καθώς και μυθολογικές, ιστορικές και γενικότερες πολιτισμικές αναφορές.

- Πώς συνδέεται το έργο της παρούσας έκθεσης με την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας μας και πώς γενικότερα με την ιστορία της ανθρωπότητας;

Ο καλλιτέχνης εμπνεύστηκε και δημιούργησε την εγκατάσταση αυτή ειδικά για το συγκεκριμένο χώρο, στον οποίο εκτίθεται.

- Διατυπώστε τη γνώμη σας σε ό,τι αφορά στη σχέση της εγκατάστασης με το συγκεκριμένο χώρο.

Μόνα Χατούμ

Φτιάξ'το, 2004

Εγκατάσταση

Η Μόνα Χατούμ γεννήθηκε στη Βηρυτό το 1952. Σπούδασε καλές τέχνες στο Λονδίνο όπου έχει εγκατασταθεί από τη δεκαετία του 1970 κι ύστερα. Από το 1989 ασχολείται περισσότερο με τη γλυπτική και τις εγκαταστάσεις. Ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

Η Μόνα Χατούμ δημιούργησε μια εγκατάσταση χρησιμοποιώντας παλιά, σκουριασμένα εξαρτήματα και αντικείμενα τα οποία συνέλεξε από το πρώην εργοστάσιο ζυθοποιίας Φιξ, όπου θα στεγαστεί το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, όταν ολοκληρωθούν τα έργα ανάπλασής του.

- Με τι μοιάζει η εικόνα και η ατμόσφαιρα που δημιουργείται από τα αντικείμενα και τον τρόπο με τον οποίο η καλλιτέχνις τα εγκατέστησε στο χώρο;

Η ατμόσφαιρα του έργου συμπληρώνεται από ένα βόμβο που ακούγεται περιοδικά καθώς και από το φως των λαμπτήρων που επίσης περιοδικά ανάβουν και ξανασβήνουν.

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τον ήχο αυτό και τι αίσθηση σας προκαλεί;

- Οι λαμπτήρες που κατά διαστήματα ανάβουν και ξανασβήνουν πώς λειτουργούν στο έργο;

- Αν όλα τα στοιχεία της εγκατάστασης συνθέτουν την ατμόσφαιρα ενός βιομηχανικού τοπίου, πιστεύετε ότι η καλλιτέχνις ήθελε να αναπαραστήσει ένα περιβάλλον σε πλήρη παρακμή, το οποίο οδεύει στη διάλυση και το θάνατο, ή ένα χώρο ο οποίος αναγεννιέται και επανέρχεται στη ζωή;

- Αν πιστεύετε ότι μπορούν να ισχύουν και τα δύο, ποια στοιχεία φανερώνουν την παρακμή και ποια υποδηλώνουν την αναγέννηση;

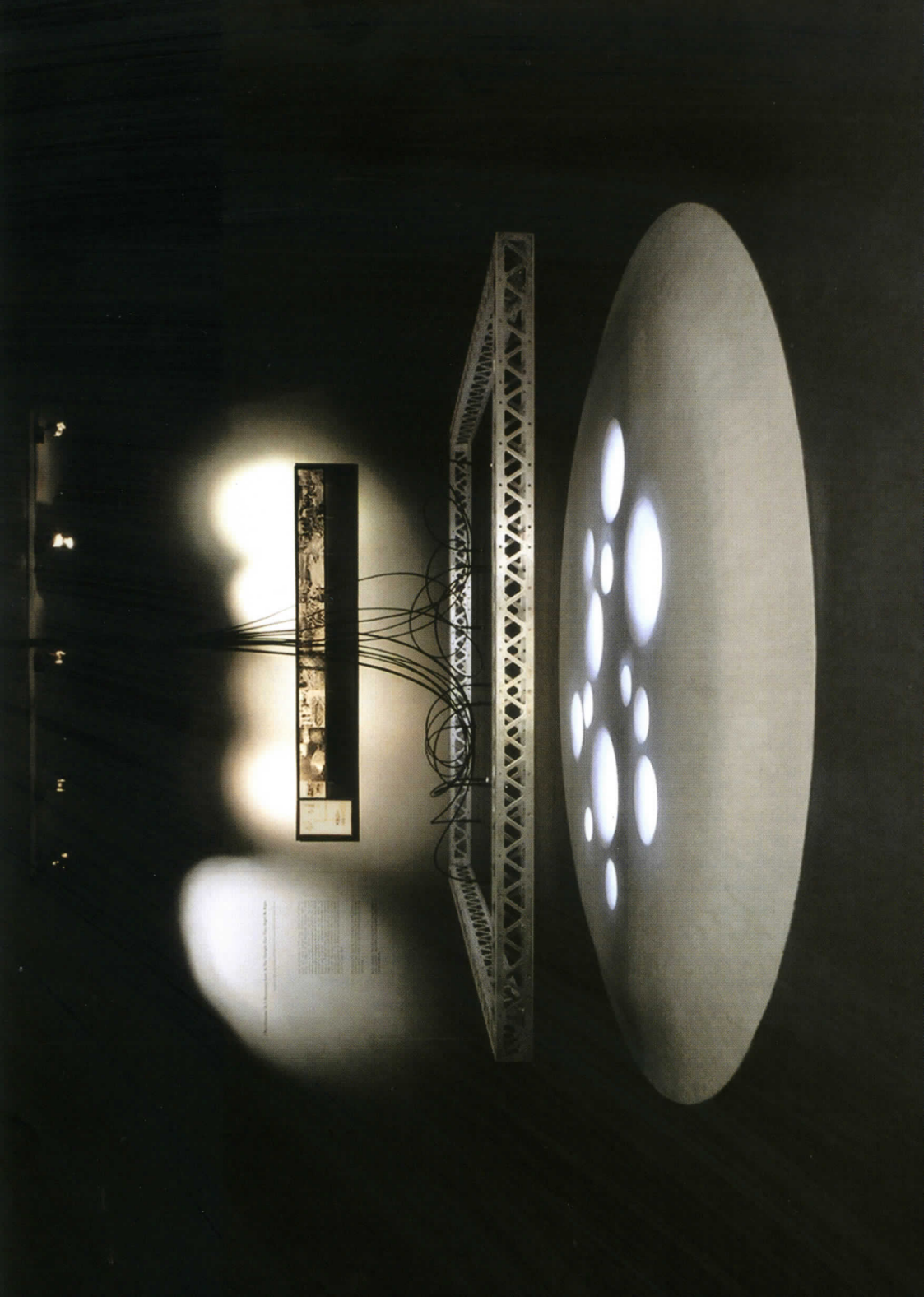
- Πόσο επιτυχημένα η εγκατάσταση αυτή αφηγείται την ιστορία του κτιρίου του πρώην Ζυθοποιείου Φιξ;

Σας υπενθυμίζουμε ότι το εργοστάσιο κάποια στιγμή έπαψε να λειτουργεί, εγκαταλείφθηκε, κατεδαφίστηκε κατά το ήμισυ κι ύστερα από κάποιες δεκαετίες εγκατάλειψης και παρακμής ανακατασκευάζεται και αναμένεται να αποκτήσει ξανά ζωή μέσα από τη νέα του λειτουργία ως Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

- Γνωρίζοντας από πού προέρχονται τα αντικείμενα που συνθέτουν την εγκατάσταση και λαμβάνοντας υπόψη ότι το έργο αυτό θα παραμείνει στις μόνιμες συλλογές του Μουσείου, πώς θα χαρακτηρίζατε τον τίτλο που επινόησε η Μόνα Χατούμ για το έργο της;

Αν υπερβούμε το κτίριο και την ιστορία, το έργο ενέχει έναν ευρύτερο συμβολισμό γύρω από τις έννοιες της φθοράς και της αναγέννησης, του θανάτου και της ζωής.

- Ποιο στοιχείο της εγκατάστασης θεωρείτε ότι προσδίδει μια νότα αισιοδοξίας και την προσμονή για αναγέννηση;

Ουαλίντ Ράαντ και Ομάδα Άτλας

Ο Λαιμός μου Είναι Λεπτότερος Από Μία Τρίχα: Κρατήσεις-1986, 2004

Εγκατάσταση, Φωτογραφία, Κείμενο

Ο Ουαλίντ Ράαντ γεννήθηκε στο Λίβανο το 1967. Το 1999 ίδρυσε την ομάδα Άτλας, μια μη κερδοσκοπική οργάνωση με σκοπό τον εντοπισμό, τη διατήρηση και τη μελέτη οπτικό-ακουστικού και λογοτεχνικού υλικού σχετικού με τη σύγχρονη ιστορία του Λιβάνου. Ασχολείται κυρίως με το βίντεο, την περφόρμανς και τη φωτογραφία.

Ο Ουαλίντ Ράαντ μαζί με την Ομάδα Άτλας δημιουργούν έργα τέχνης με σκοπό να γίνει γνωστή η ιστορία της πατρίδας του, του Λιβάνου, και στις άλλες χώρες. Για το σκοπό αυτό μελετούν και αρχειοθετούν ντοκουμέντα, όπως είναι οι φωτογραφίες, οι βιντεοσκοπήσεις, οι συνεντεύξεις, τα ημερολόγια, κ.α. στοιχεία γύρω από ένα θέμα που τους ενδιαφέρει και βασιζόμενοι στα ντοκουμέντα παρουσιάζουν το θέμα αυτό μέσα από ένα εικαστικό έργο.

Η εγκατάσταση που παρουσιάζεται στην παρούσα έκθεση έχει ως θέμα τις εκρήξεις παγιδευμένων αυτοκινήτων που συμβαίνουν με μεγάλη συχνότητα στο Λίβανο.

Τα ντοκουμέντα στα οποία βασίστηκε ο Ουαλίντ Ράαντ και η Ομάδα Άτλας είναι κείμενα, φωτογραφίες, διαγράμματα, σκίτσα και σχέδια που παρήγαγε ένας ανώτατος εμπειρογνώμων του λιβανέζικου στρατού επί των εκρηκτικών κατά τη διάρκεια της θητείας του. Μαζί με την εγκατάσταση παρουσιάζονται δυο σκίτσα και μια σειρά φωτογραφιών που βρέθηκαν σε ένα από τα σημειωματάρια του. Από τις εικόνες αυτές εμπνεύστηκε ο Ράαντ το έργο του.

Οι φωτογραφίες δείχνουν σημεία της Βηρυτού όπου συνέβησαν εκρήξεις αυτοκινήτων το έτος 1986. Όπως μπορούμε να διακρίνουμε στις φωτογραφίες, στο σημείο της έκρηξης δημιουργείται στο έδαφος ένας κρατήρας.

Παρατηρήστε τώρα την εγκατάσταση:

α) τα υλικά από τα οποία δημιουργήθηκε

β) τα μέρη που την αποτελούν

γ) το μέγεθός της

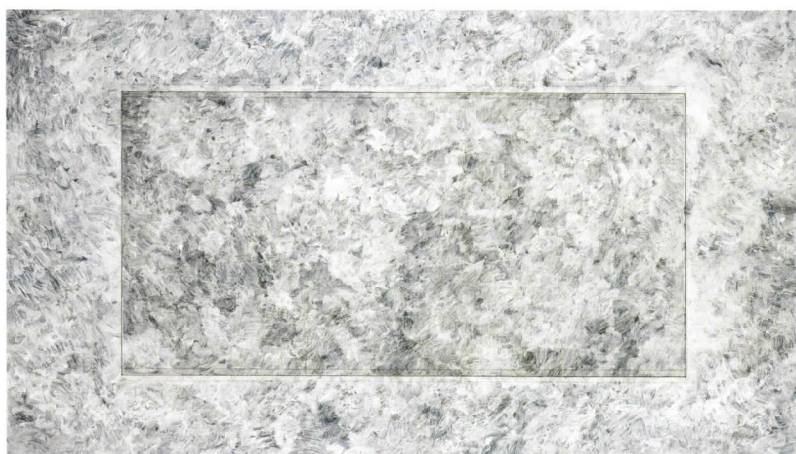
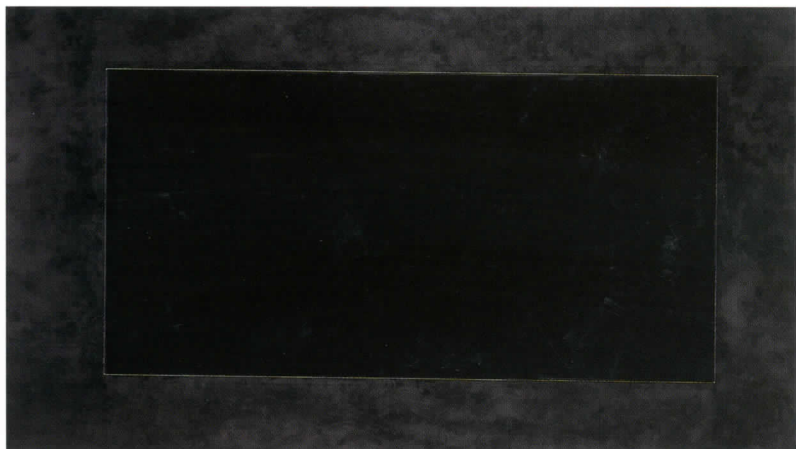
δ) τα σχήματα που μπορείτε να διακρίνετε σ' αυτή

- Πώς αναπαριστούνται οι κρατήρες;

- Τι σας φέρνουν στο μυαλό τα καλώδια που ξεκινούν από το ταβάνι και καταλήγουν στη μεταλλική κατασκευή;

- Τι, κατά τη γνώμη σας, μπορεί να οριοθετεί το τετράγωνο πλαίσιο;

- Όταν μάθατε τι αναπαριστά η εγκατάσταση άλλαξε η αίσθηση που σας προκαλεί, αν τη συγκρίνετε με την πρώτη σας αντίδραση απέναντι σ' αυτή;

Γιώργος Χατζημικάλης

Ταφή X, Ταφή XI, Ταφή XII, 2004

Ζωγραφική

Ο Γιώργος Χατζημικάλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1954 και σπούδασε ζωγραφική στο Λονδίνο. Τα έργα του είναι συνήθως εγκαταστάσεις μεγάλων διαστάσεων μέσω των οποίων δίνει μορφή σε μια ιδέα ή μια έννοια που τον απασχολεί, κάνοντας χρήση πολλών μέσων έκφρασης: ζωγραφική, φωτογραφία, κατασκευή, γραπτό λόγο κ.α.

Οι τίτλοι των έργων του Γιώργου Χατζημικάλη είναι *Ταφή X, Ταφή XI, Ταφή XII*. Όπως πληροφορούμαστε από τον ίδιο τον καλλιτέχνη, οι ταφές είναι ένα θέμα που τον έχει απασχολήσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Έχει συλλέξει και αξιοποιήσει πληροφορίες σχετικά με το πώς γίνονταν οι ταφές από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια και έχει δημιουργήσει σειρές έργων, χρησιμοποιώντας υλικά όπως φωτογραφίες, τάματα, σπάγκους, καθρέπτες, υλικά δηλαδή που με κάποιον τρόπο συνδέονται με το θέμα της ταφής και τα ταφικά έθιμα διαφόρων λαών και πολιτισμών.

- Αν δεν γνωρίζατε τον τίτλο των έργων του Χατζημικάλη, θα μπορούσατε να καταλάβετε το θέμα στο οποίο αναφέρονται; Αν ναι, ποια στοιχεία τους οδήγησαν τη σκέψη σας προς αυτό το θέμα;

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης επέλεξε να παρουσιάσει αυτό το θέμα; Ρεαλιστικό, πιστό, αφαιρετικό, αλληγορικό; Πώς αλλιώς;

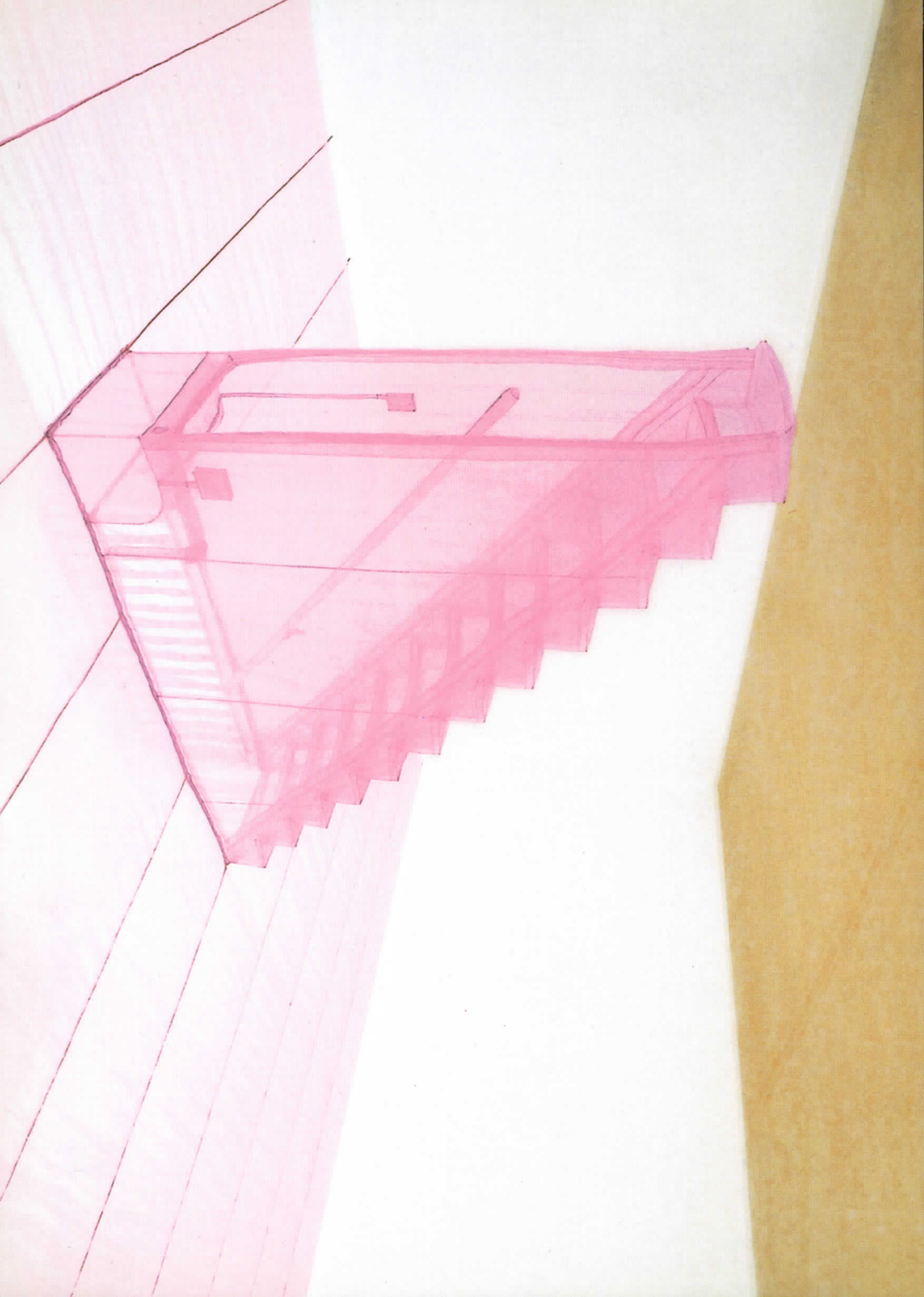
- Πιστεύετε ότι τα έργα αυτά αποπνέουν μια αίσθηση σιωπής, όπως ταιριάζει στο συγκεκριμένο θέμα; Αν ναι, ποια στοιχεία τους προσδίδουν αυτό το χαρακτήρα;

Η ζωγραφική επιφάνεια που ο καλλιτέχνης έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει είναι από ξύλο.

- Ο τρόπος με τον οποίο ο καλλιτέχνης έχει δουλέψει το χρώμα αναδεικνύει την υφή της ξύλινης ζωγραφικής επιφάνειας ή την κάνει να μοιάζει με άλλο υλικό; Αν πιστεύετε ότι ισχύει το τελευταίο, ποιο υλικό σας θυμίζουν τα "νερά" του χρώματος στους πίνακες του Χατζημικάλη;

Στους τρεις του πίνακες με το ίδιο θέμα ο καλλιτέχνης έχει χρησιμοποιήσει τρία διαφορετικά χρώματα: άσπρο, μαύρο, κόκκινο.

- Πιστεύετε ότι η επιλογή των χρωμάτων ήταν τυχαία, ότι έγινε καθαρά για αισθητικούς λόγους ή μήπως υπάρχει και κάποιο νόημα για καθένα από αυτά τα χρώματα; Σκεφτείτε αν τα χρώματα αυτά συνδέονται με κάποιον τρόπο με το θέμα του έργου και δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Ντο-Χο Σου

Σκάλα II, 2004

Εγκατάσταση

Ο Ντο-Χο Σου γεννήθηκε το 1962 στη Σεούλ, όπου σπούδασε ζωγραφική, ενώ συνέχισε τις σπουδές του στις Η.Π.Α. Εγκαταστημένος στη Νέα Υόρκη, δημιουργεί γλυπτά και εγκαταστάσεις που διερευνούν τις έννοιες της ταυτότητας, της εθνικότητας, της μνήμης κτλ.

Ο Κορεάτης καλλιτέχνης Ντο-Χο Σου έφυγε από την πατρίδα του σε νεαρή ηλικία για να σπουδάσει στις Η.Π.Α. Η επαφή του με ένα διαφορετικό πολιτισμό και η αίσθηση ότι βρίσκεται ανάμεσα σε δυο μέρη επηρέασαν το έργο του.

Ένα από τα θέματα που τον απασχόλησαν ήταν αυτό του προσωπικού χώρου καθενός, της ιδιαιτερότητάς του, καθώς και το κατά πόσο υπάρχει δυνατότητα να "μεταφέρει" κανείς το χώρο του όπου πηγαίνει. Τον απασχόλησε ο φυσικός χώρος μέσα στον οποίο ζούμε και κινούμαστε, αλλά και ο χώρος ως μνήμη, όπως τον θυμόμαστε και τον "μεταφέρουμε" μέσα μας. Δημιούργησε λοιπόν μια σειρά έργων τα οποία αναπαριστούν κάθε φορά κι ένα μέρος του σπιτιού του -όπως η σκάλα στο έργο της παρούσας έκθεσης- σε κλίμακα 1:1, δηλαδή μεταφέροντας στο έργο τις πραγματικές διαστάσεις του φυσικού χώρου.

- Τι αίσθηση σας δημιουργείται καθώς μπαίνετε στο χώρο μέσα στον οποίο βρίσκεται η εγκατάσταση του Ντο-Χο Σου;
- Μπορείτε να περιγράψετε την ατμόσφαιρα που το έργο αυτό δημιουργεί στο χώρο;
- Ποια στοιχεία του έργου πιστεύετε ότι δημιουργούν τη συγκεκριμένη ατμόσφαιρα και μεταδίδουν αυτή την αίσθηση;
- Μπορείτε να δικαιολογήσετε τις επιλογές του καλλιτέχνη ως προς το υλικό που έχει χρησιμοποιήσει, το χρώμα, το φωτισμό, τις διαστάσεις του έργου και την τοποθέτηση της σκάλας στο χώρο;
- Ποια στοιχεία της εγκατάστασης παραπέμπουν στο φυσικό χώρο όπου ζούμε και κινούμαστε και ποια σε συναισθήματα όπως μνήμη, νοσταλγία κλπ, τα οποία σχετίζονται με τον προσωπικό μας χώρο;

Καταρίνα Φριτς

Γκαρνταρόμπα, 2004

Εγκατάσταση

Η Καταρίνα Φριτς γεννήθηκε στο Έσσεν της Γερμανίας το 1956. Σπούδασε ζωγραφική και ιστορία της τέχνης στη Γερμανία. Δημιουργεί γλυπτά έργα μεγάλων συνήθως διαστάσεων καθώς και εγκαταστάσεις, συνδυάζοντας παραδοσιακές τεχνικές με μεθόδους της βιομηχανικής παραγωγής.

Η Καταρίνα Φριτς έχει δημιουργήσει μια εγκατάσταση χρησιμοποιώντας τρία αντικείμενα: μια Σκάλα, μια Ομπρέλα, και έναν Καθρέφτη. Έχει διαμορφώσει ένα χώρο όπου για να εισέλθει κανείς πρέπει να περάσει κάτω από τη σκάλα.

- Γνωρίζετε κάποια πρόληψη η οποία συνδέεται με το πέρασμα κάτω από σκάλα;

Όπως και η σκάλα έτσι και τα δυο άλλα αντικείμενα συνδέονται με προλήψεις, που άλλες είναι κοινές άλλες διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

- Γνωρίζετε κάποιες προλήψεις που να συνδέονται με την ομπρέλα και τον καθρέφτη;

Το μαύρο χρώμα που έχει επιλέξει για τη σκάλα και την ομπρέλα δημιουργεί καθαρές φόρμες και "σκληρή" αντίθεση με το άσπρο των τοίχων.

- Τι αίσθηση σας προκαλεί αυτή η αντίθεση;

- Πιστεύετε ότι η καλλιτέχνις έχει τοποθετήσει τυχαία στο χώρο τα αντικείμενα αυτά ή με μεγάλη σχολαστικότητα και ακρίβεια ως προς τη θέση του καθενός και την απόστασή του σε σχέση με τα άλλα;

Για να απαντήσετε στην παραπάνω ερώτηση κάντε το εξής:

Σταθείτε μπροστά στη σκάλα, στο κέντρο του ανοίγματός της και κοιταχτείτε μέσα στον καθρέφτη. Θα δείτε τον εαυτό σας ακριβώς στο κέντρο του καθρέφτη. Παρατηρήστε τώρα τη θέση στην οποία βρίσκεται το είδωλο της λαβής της ομπρέλας μέσα στον καθρέφτη αλλά και σε σχέση με το δικό σας είδωλο. Τι παρατηρείτε;

- Με ποια διάθεση πιστεύετε ότι η καλλιτέχνις προσεγγίζει το θέμα της δεισιδαιμονίας; Σας δίνει την εντύπωση ότι τις ενστερνίζεται, τις επικρίνει, τις εμπαίζει, τις ξορκίζει, κάτι άλλο;

Μιροσλάβ Μπάλκα

Πέραν, 2004

Γλυπτό

Ο Μιροσλάβ Μπάλκα γεννήθηκε στη Βαρσοβία το 1958. Σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Βαρσοβίας. Στα γλυπτά και στις εγκαταστάσεις που δημιουργεί πραγματεύεται τις έννοιες της μνήμης και της νοσταλγίας ενώ συχνά χρησιμοποιεί αντικείμενα και υλικά που παραπέμπουν στην ανθρώπινη παρουσία.

- Ποια ήταν η πρώτη σας αντίδραση μπαίνοντας στην αίθουσα που έχει διαμορφωθεί για το έργο του Μιροσλάβ Μπάλκα;

- Τι ατμόσφαιρα δημιουργεί το χρώμα που επικρατεί στο χώρο της αίθουσας, ο ήχος που ακούγεται και ο ψυχρός αέρας που έρχεται από το ανοιχτό "παράθυρο";

Τα δύο σκαμνάκια που βρίσκονται στο χώρο καλούν το θεατή να καθίσει, ώστε να βρεθεί ακριβώς μπροστά στο ανοιχτό παράθυρο. Ακόμη κι από αυτό το σημείο όμως ο θεατής δεν είναι σε θέση να διακρίνει τι υπάρχει έξω από την αίθουσα, στο βάθος του ανοίγματος που βρίσκεται μπροστά του.

- Μπορείτε να περιγράψετε τι αισθανθήκατε όταν βρεθήκατε σ' αυτή τη θέση και καθώς βυθίσατε το βλέμμα σας στο παράθυρο;

- Πότε πιστεύετε ότι το συγκεκριμένο έργο μεταδίδει καλύτερα την αίσθηση που θέλει να μεταδώσει: όταν το παρακολουθεί μια ομάδα θεατών ή όταν βρίσκεται ένας θεατής μόνος του μέσα στο χώρο;

- Κατά τη γνώμη σας πού παραπέμπει ο τίτλος του έργου με το επίρρημα *Πέραν*;

- Εσείς τι τίτλο θα του δίνατε;

- Τι, κατά τη γνώμη σας, συμβολίζουν οι δύο χώροι που παρουσιάζονται στο έργο:

α) η αίθουσα στην οποία κινείται ο θεατής και

β) η σκοτεινή πλευρά του έργου, ο χώρος δηλαδή έξω από το παράθυρο;

Διακρίνετε αντιθέσεις ανάμεσα στους δύο χώρους;

- Έχει τύχει να ακούσετε ή να διαβάσετε περιγραφές από ανθρώπους που ισχυρίζονται ότι έχουν βιώσει μεταφυσικές εμπειρίες;

- Το έργο του Μιροσλάβ Μπάλκα πετυχαίνει να κάνει τους θεατές να βιώσουν παρόμοια συναισθήματα; Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Κιμσούτζα

Μαντάλα: η ζώνη του μηδενός, 2004

Ηχητική εγκατάσταση μεικτών μέσων

Η Κιμσούτζα γεννήθηκε στην Κορέα το 1957. Σπούδασε ζωγραφική στη Σεούλ και το Παρίσι. Στα βίντεο, τις δράσεις και τις εγκαταστάσεις που δημιουργεί ενσωματώνει στοιχεία της ανατολικής φιλοσοφίας και του πολιτισμού.

Μαντάλα ονομάζεται ένα σχέδιο ή ένα αντικείμενο το οποίο κατασκευάζουν οι βουδιστές από χρωματιστές ψηφίδες, άμμο κ.ά. Οι ομόκεντροι κύκλοι που το συνθέτουν συμβολίζουν την αρμονία του Σύμπαντος και το χρησιμοποιούν για να τους βοηθήσει να ηρεμήσουν και να φτάσουν στον διαλογισμό.

Η Κιμσούτζα δημιουργεί ένα μαντάλα χρησιμοποιώντας ένα κυκλικό μεγάφωνο από τζουκμπόξ, ομόκεντρους χρωματιστούς κύκλους από πλαστικό, χρωματιστά φώτα και άλλα υλικά.

- Τα χρώματα αλλά και γενικότερα η μορφή που έδωσε σ' αυτό το μαντάλα σας δημιουργεί την αίσθηση της αρμονίας και της ηρεμίας στην οποία στοχεύει ένα βουδιστικό μαντάλα;

Παρατηρήστε το χρώμα του δωματίου μέσα στο οποίο παρουσιάζεται το έργο (τους τοίχους και το πάτωμα) καθώς και το φωτισμό, ο οποίος προέρχεται μόνο από το ίδιο το έργο.

- Τι ατμόσφαιρα δημιουργεί το μπλε χρώμα της αίθουσας; Και ο φωτισμός;

Στο έργο αυτό η καλλιτέχνις χρησιμοποιεί και συνδυάζει υλικά, αντικείμενα, σύμβολα και άλλα στοιχεία τόσο του Ανατολικού πολιτισμού όσο και του Δυτικού.

- Μπορείτε να διακρίνετε και να αναφέρετε ποια στοιχεία του προέρχονται από τον Ανατολικό και ποια από το Δυτικό πολιτισμό;

Ο ήχος που ακούγεται από το μεγάφωνο είναι ένας μεϊκτός ήχος τον οποίο συνθέτουν Θιβητιανές, Γρηγοριανές και Ισλαμικές Ψαλμωδίες.

- Η ανάμειξη μελωδιών από ψαλμωδίες τριών διαφορετικών θρησκειών σας δίνει την εντύπωση ότι δημιουργεί ένα αρμονικό αποτέλεσμα ή μια ενοχλητική какоφωνία;

- Μήπως ακούγοντάς τους ταυτοχρόνως κάνουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα, το ιδιαίτερο ύφος καθενός από αυτούς τους ψαλμούς;

- Αν με το έργο αυτό η καλλιτέχνις μιλά για τον τρόπο με τον οποίο βλέπει τη συνύπαρξη των διαφορετικών θρησκειών και πολιτισμών, ποια πιστεύετε ότι είναι η άποψή της γύρω από αυτό το θέμα; Ποια είναι η δική σας άποψη;

Μπιλ Βιόλα

Η Σχεδία, 2004

Βίντεο-ηχητική εγκατάσταση

Ο Μπιλ Βιόλα γεννήθηκε το 1951 στη Νέα Υόρκη, όπου φοίτησε στη Σχολή Καλών Τεχνών και στο Κολέγιο Οπτικών και Θεατρικών Σπουδών. Από το 1970 κι έπειτα ασχολείται με το βίντεο. Στα έργα του, συνδυάζοντας ήχο και εικόνα, εκφράζει το ενδιαφέρον του για το μυστικισμό, τη φιλοσοφία, τις θρησκείες, τα αιώνια ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο.

Μια ομάδα ανθρώπων διαφορετικών εθνικοτήτων και ηλικιών στέκουν σε παράταξη.

- Υπάρχει επικοινωνία μεταξύ αυτών των προσώπων;

Ξαφνικά οι άνθρωποι αυτοί δέχονται μια απρόσμενη και ανεξήγητη επίθεση από νερό, που πέφτει επάνω τους με μεγάλη πίεση.

Παρατηρήστε τα οπτικά εφφέ που δημιουργούνται καθώς το φως περνάει και διαθλάται μέσα από τα σταγονίδια του νερού.

Παρατηρήστε ακόμη τις κινήσεις του σώματος και τις εκφράσεις του προσώπου των ανθρώπων που δέχονται αυτή την απροσδόκητη επίθεση.

Η κίνηση του βίντεο είναι αργή ενώ ο ήχος του νερού και οι φωνές των ανθρώπων ακούγονται σε μεγαλύτερη από τη φυσική ένταση.

- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο καλλιτέχνης επέλεξε να προβάλλεται το βίντεο σε αργή κίνηση;

- Τι επιτυγχάνει με τη μεγάλη ένταση του ήχου;

- Αν το έργο του Μπιλ Βιόλα είναι αλληγορικό, τι μπορεί να συμβολίζει η επίθεση που δέχονται οι άνθρωποι;

- Στην προσωπική και την κοινωνική ζωή, υπάρχουν δυνάμεις τις οποίες οι άνθρωποι δεν ελέγχουν, υπερνικούνται και τελικά εξουσιάζονται από αυτές; Μπορείτε να σκεφτείτε ποιες μπορεί να είναι αυτές οι δυνάμεις ή εξουσίες;

- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο καλλιτέχνης επέλεξε ανθρώπους διαφορετικής εθνικής καταγωγής και διαφορετικής ηλικίας; Μπορείτε να αναφέρετε άλλες διαφορές ανάμεσα σ' αυτούς τους ανθρώπους;

Κάποια στιγμή η επίθεση σταματάει το ίδιο απρόσμενα όπως ξεκίνησε και οι άνθρωποι προσπαθούν να συνέλθουν και να ανακτήσουν τις δυνάμεις τους.

- Ύστερα από τις δύσκολες στιγμές που πέρασαν, ποιες αλλαγές μπορείτε να παρατηρήσετε ως προς τον τρόπο που συμπεριφέρονται ο ένας προς τον άλλο;

Ο τίτλος του έργου είναι Σχεδία.

- Αν λάβετε υπόψη σας τον τίτλο του έργου καθώς και την αλλαγή στάσης των ανθρώπων προς το τέλος του βίντεο, ποιο είναι το μήνυμα που ο καλλιτέχνης δίνει για την έκβαση του αγώνα των ανθρώπων για επιβίωση; Η στάση του είναι αισιόδοξη ή απαισιόδοξη;

Ο καλλιτέχνης που δημιουργεί ένα video -όπως ακριβώς κάνει και ένας ζωγράφος- αξιοποιεί στοιχεία όπως το φως, το χρώμα, το σχέδιο και τη σύνθεση. Είναι δηλαδή σαν να ζωγραφίζει χρησιμοποιώντας ένα νέο μέσο, το video.

- Συγκρίνετε τη Σχεδία του Μπιλ Βιόλα με έναν πίνακα ζωγραφικής και αναφερθείτε στις ομοιότητες και τις διαφορές τους ως προς τα μέσα έκφρασης και τον χειρισμό τους από τους καλλιτέχνες.

- Συγκρίνετε τη Σχεδία του Μπιλ Βιόλα με Το Ναυάγιο της Μέδουσας του ρομαντικού ζωγράφου Τεοντόρ Ζερικό. Τι ομοιότητες παρατηρείτε ανάμεσα στα δυο έργα;

Βόλφγκανγκ Λάιμπ

Ριζόσπιτο, 2004

Εγκατάσταση

Ο Βόλφγκανγκ Λάιμπ γεννήθηκε στο Μέταινγκεν της Γερμανίας το 1950. Σπούδασε Ιατρική με την οποία όμως δεν ασχολήθηκε επαγγελματικά. Μελέτησε ανατολική φιλοσοφία και θρησκείες, ενώ από το 1974 ασχολείται αποκλειστικά με την τέχνη. Στα έργα του έχει χρησιμοποιήσει κυρίως φυσικά στοιχεία, όπως είναι το κερί, το γάλα και η γύρη λουλουδιών.

- Τι υλικά χρησιμοποίησε ο Βόλφγκανγκ Λάιμπ για να συνθέσει το έργο του;

- Είναι υλικά τα οποία δημιουργεί ο άνθρωπος ή προέρχονται από τη φύση;

Παρατηρήστε το κεντρικό μέρος της σύνθεσης:

είναι ένα κομμάτι από μάρμαρο στο οποίο ο καλλιτέχνης έχει δώσει το σχήμα ενός σπιτιού.

Γύρω από το σπίτι έχει σκορπίσει ρύζι.

Και τα δυο αυτά στοιχεία του έργου, το σπίτι και το ρύζι, τα οποία συνθέτουν και τον τίτλο του, *Ριζόσπιτο*, συνδέονται με τη ζωή μας: το σπίτι παρέχει στέγη και προστασία ενώ το ρύζι συνδέεται με τη θρέψη.

Το τρίτο στοιχείο του έργου, οι κίτρινοι χρώματος κόκκοι που βρίσκονται πλάι στο σπίτι μαζί με το ρύζι, είναι γύρη. Ο ίδιος ο καλλιτέχνης συλλέγει γύρη από τα φυτά και τα δέντρα που βρίσκονται στα λιβάδια γύρω από το σπίτι και εργαστήριό του, τη διατηρεί σε γυάλινα βάζα για να τη χρησιμοποιήσει στα έργα που δημιουργεί. Αυτή του η ενέργεια επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο σε συγκεκριμένες εποχές, λαμβάνοντας υπόψη την εποχή άνθισης κάθε φυτού. Η προσοχή στις κινήσεις του καλλιτέχνη και η περιοδική επανάληψη της πράξης προσδίδουν σ' αυτή τα χαρακτηριστικά της τελετουργίας.

- Η γύρη συνδέεται με τη ζωή; Με ποιον τρόπο;

Για τους περισσότερους λαούς και τις θρησκείες της Ασίας το ρύζι θεωρείται ιερός καρπός: όχι μόνο αποτελεί τη βασική τροφή τους αλλά και χρησιμοποιείται σε πολλές τελετουργίες και αποτελεί προσφορά προς τους Θεούς.

- Γνωρίζεις κάποια χριστιανική τελετή κατά την οποία χρησιμοποιείται το ρύζι;

Ποιοί συμβολισμοί του αποδίδονται;

Παρατηρήστε και πάλι το μαρμάρινο σπίτι.

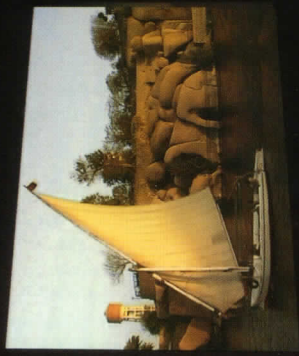
- Σας φέρνει στο μυαλό κάτι άλλο εκτός από τη στέγη που μας προστατεύει όσο βρισκόμαστε στη ζωή;

- Αν επιχειρούσατε να συγκρίνετε το έργο αυτό με άλλα έργα της έκθεσης (π.χ. την εγκατάσταση του Κέντελ Γκνερς ή της Μόνα Χατούμ) ποιες διαφορές ανάμεσά τους μπορείτε να αναφέρετε;

- Πώς θα χαρακτηρίζατε το έργο; ελκυστικό, ήρεμο, "χαμηλών τόνων", έντονο, κραυγαλέο, άλλο;

- Τι ρόλο πιστεύετε ότι παίζει το μέγεθός του και τι χαρακτήρα δίνει στο έργο;

- Τι συναισθήματα σας δημιουργεί: σας ηρεμεί, σας δημιουργεί ένταση ή κάτι άλλο; Μπορείτε να προσδιορίσετε ποια στοιχεία του σας προκαλούν αυτή τη διάθεση;

Δανάη Στράτου

Το ποτάμι της ζωής, 2004

Βίντεο-ηχητική εγκατάσταση

Η Δανάη Στράτου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1964 και σπούδασε γλυπτική στο Λονδίνο. Δημιουργεί κυρίως εγκαταστάσεις στις οποίες χρησιμοποιεί στοιχεία και υλικά όπως νερό, χώμα, γυαλί κλπ καθώς και το βίντεο, επιδιώκοντας τη συμμετοχή του θεατή και την ενεργοποίηση όλων των αισθήσεών του.

Μπαίνοντας σε έναν κυκλικό χώρο, παρακολουθούμε σε επτά οθόνες ισάριθμες, διαφορετικές μεταξύ τους προβολές. Κάθε προβολή παρουσιάζει εικόνες ενός από τα επτά μεγάλα ποτάμια της Γης: το Μισισσιπή, το Δούναβη, το Νείλο, τον Αμαζόνιο, το Νίγηρα, το Γάγγη και τον Γιανγκτσέ. Οι λήψεις έχουν γίνει από ποταμόπλοιο εν κινήσει καταγράφοντας ένα μέρος του ποταμού καθώς και εικόνες από τις όχθες του.

Παρατηρήστε τα ήρεμα νερά των ποταμών, τις εικόνες από τις όχθες τους όπως αλλάζουν από οθόνη σε οθόνη και περνούν μπροστά από τα μάτια μας εικόνες από διαφορετικές χώρες, διαφορετικούς πολιτισμούς, εικόνες από πόλεις, ερήμους ή ζούγκλες, από ημέρα ή από νύχτα, από διαφορετικές εποχές του έτους.

- Μπορείτε να περιγράψετε τι αισθάνεστε καθώς βρίσκεστε στο χώρο προβολής και παρακολουθείτε αυτές τις εικόνες;

- Τι φωτισμός υπάρχει μέσα στο χώρο προβολής; Τι ατμόσφαιρα δημιουργεί αυτός ο φωτισμός;

Ύστερα από τις εμπειρίες που αποκόμισε η καλλιτέχνης ταξιδεύοντας και κινηματογραφώντας τους ποταμούς γράφει: "Ταξιδεύοντας με ποταμόπλοιο σε ποτάμι για μερικές ημέρες, αρχίζει κανείς να έχει την αίσθηση ότι σιγά - σιγά ενώνεται με την ροή του ποταμού, και ότι η ροή αυτή είναι φυσική σαν αναπνοή που διασχίζει μέσα από τα ποτάμια ολόκληρη τη Γη. Έχει κανείς την αίσθηση ότι ταξιδεύει μέσα σε αυτή την ροή που ενώνει τον κόσμο όλον."

- Οι βιντεοσκοπημένες εικόνες και ο συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο η καλλιτέχνης επέλεξε να προβάλλονται σας μεταδίδουν αυτή την αίσθηση της φυσικής ροής των ποταμών;

- Ποια στοιχεία της εγκατάστασης συμβάλλουν ώστε να μεταδίδεται στο θεατή μια αίσθηση διαφορετική από αυτή που βιώνει στην καθημερινότητά του, μέσα στους γρήγορους ρυθμούς της σύγχρονης ζωής;

- Ο συγκεκριμένος τρόπος προβολής επιτρέπει την αντίληψη της διαφορετικότητας των πολιτισμών και των φυσικών τοπίων που συνθέτουν τον πλανήτη ή λειτουργεί περισσότερο ενοποιητικά, σαν να ήταν η κάθε προβολή συνέχεια της προηγούμενης; Μήπως ισχύουν και τα δύο;

Σιρίν Νεσάτ

Μαχντόντ, 2004

Βίντεο-ηχητική εγκατάσταση

Η Σιρίν Νεσάτ γεννήθηκε το 1957 στο Ιράν και σπούδασε καλές τέχνες στις ΗΠΑ. Στο έργο της, αξιοποιώντας τις εμπειρίες από τη μουσουλμανική χώρα καταγωγής της, επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο ο θρησκευτικός φανατισμός επιδρά στην κοινωνική, πολιτική και προσωπική ζωή των ανθρώπων καθώς και στη σχέση των δυο φύλων.

Στο βίντεο της Σιρίν Νεσάτ παρακολουθούμε σκηνές που εκτυλίσσονται σε έναν δενδρόκηπο.

- Πώς θα περιγράφατε την ατμόσφαιρα που επικρατεί στο δενδρόκηπο; Ήρεμη, γαλήνια, μαγευτική, στοιχειωμένη, εφιαλτική, άλλο;

Όσα συμβαίνουν εκεί ίσως σας δίνουν την εντύπωση ότι συμβαίνουν σε ένα όνειρο: είναι αποσπασματικά, δε συνδέονται με απόλυτα λογικό τρόπο μεταξύ τους, ενέχουν συμβολισμούς, είναι δυσερμήνευτα και κάποτε αλλόκοτα και απόκοσμα.

- Ποια στοιχεία του έργου προσδίδουν σ' αυτό την αίσθηση του ονείρου και την εφιαλτική ατμόσφαιρα;

- Γιατί κατά τη γνώμη σας η καλλιτέχνις επέλεξε να προβάλλεται το έργο της σε τρεις οθόνες;

- Τι διάθεση σας δημιουργείται καθώς παρακολουθείτε το βίντεο; Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί ή με ποιον τρόπο το βίντεο σας δημιουργεί αυτή τη διάθεση;

- Πώς λειτουργεί ο ήχος που συνοδεύει τις εικόνες; Ποιο στοιχείο του έργου και ποια συναισθήματα επιτείνει;

- Τι μπορεί να συμβολίζει ο τεράστιος κήπος με τα δέντρα και το ρυάκι; Σας φέρνει στο μυαλό κάποιον άλλο φανταστικό και συμβολικό κήπο;

Όπως θα διαπιστώσατε καθώς παρακολουθούσατε το βίντεο έχει αφηγηματικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα η Σιρίν Νεσάτ έχει βασιστεί στο μυθιστόρημα της ιρανής συγγραφέως Σαρμούς Παροϊπούρ με τίτλο *Γυναίκες χωρίς άνδρες*. Οι πέντε ηρωίδες του μυθιστορήματος, αρνούμενες να συμβιβαστούν με τις απαγορεύσεις και την καταπίεση που επιβάλλονται στις γυναίκες στο πλαίσιο μιας μουσουλμανικής κοινωνίας, δημιουργούν τη δική τους ουτοπική κοινωνία σε έναν δενδρόκηπο. Η Σ. Νεσάτ μεταφέρει στο βίντεο την ιστορία μιας από αυτές τις γυναίκες, της Μαχντόχτ.

- Αναγνωρίζετε την πρωταγωνίστρια; Πώς θα την χαρακτηρίζατε; Πώς αλλάζει η διάθεσή της καθώς παρακολουθούμε την εξέλιξη του βίντεο;

- Μπορούμε να συμπεράνουμε ποιες είναι οι επιθυμίες και ποιες οι φοβίες αυτής της γυναίκας;

- Πιστεύετε ότι είναι τυχαία η επιλογή του άσπρου χρώματος για το ρούχο της πρωταγωνίστριας και του κίτρινου για τα ρούχα των παιδιών; Αν όχι, ποιους συμβολισμούς μπορείτε να διακρίνετε;

- Μπορείτε να αναφέρετε κάποιες ομοιότητες και κάποιες διαφορές ανάμεσα στη διήγηση μέσα από το γραπτό λόγο και στη διήγηση μέσα από ένα εικαστικό έργο, όπως είναι το βίντεο;

- Για τη δημιουργία αυτού του έργου η Σιρίν Νεσάτ δούλεψε μόνη της ή συνεργάστηκε και με άλλους ανθρώπους; Αν ναι, ήταν όλοι καλλιτέχνες ή και κάτι άλλο;

Κέντελ Γκιρς

Η Επιστροφή της Ακρόπολης (Το cut του Σκηνοθέτη), 2004

Κατάσταση

Ο Κέντελ Γκιρς γεννήθηκε το 1968 στο Γιοχάνεσμπουργκ, όπου σπούδασε καλές τέχνες. Στις εγκαταστάσεις και τα γλυπτά που δημιουργεί αξιοποιεί εμπειρίες και μνήμες από τα παιδικά και νεανικά του χρόνια στην πατρίδα του, τη Ν. Αφρική, και πραγματεύεται θέματα πολιτικού κυρίως προβληματισμού.

- Αναγνωρίζετε το υλικό που έχει χρησιμοποιήσει ο καλλιτέχνης για τη δημιουργία αυτού του έργου;

- Μπορείτε να αναφέρετε πού χρησιμοποιείται συνήθως αυτό το υλικό;

Η εγκατάσταση αυτή δίνει τη δυνατότητα στο θεατή να περιηγηθεί στο χώρο και να τη δει από διαφορετικές οπτικές γωνίες, απ' έξω αλλά και βρισκόμενος στο εσωτερικό της.

- Αλλάζει η αίσθηση που σας δημιουργεί καθώς μπαίνετε στο εσωτερικό της μέρος; Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Ο Κέντελ Γκιρς κατάγεται από τη Νότια Αφρική. Ο σκληρός διαχωρισμός ανάμεσα σε λευκούς και νέγρους, οι βιαιοπραγίες και οι δολοφονίες αποτελούν τις κύριες εμπειρίες και μνήμες του καλλιτέχνη από τη χώρα του, όπου πέρασε τα παιδικά και νεανικά του χρόνια. Τις εμπειρίες αυτές αξιοποιεί για να δημιουργήσει έργα - καταγγελίες ή έργα που στοχεύουν στην ανατροπή κάποιων καθιερωμένων αντιλήψεων και κανόνων.

Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, στο έργο της παρούσας έκθεσης συρματοπλέγματα ασφαλείας, που υπάρχουν στα σύνορα, στις φυλακές και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, μας παρακινεί να σκεφτούμε πάνω σε θέματα που αφορούν στην επιβολή ορίων και αυστηρών διαχωρισμών ανάμεσα στους ανθρώπους, στην περιχαράκωση για λόγους προστασίας και ασφάλειας καθώς και στο κατά πόσο οι οριοθετήσεις αυτές προστατεύουν ή τι αποτελέσματα τελικά επιφέρουν.

- Η περίφραξη που δημιούργησε ο καλλιτέχνης σας κάνει να αισθάνεστε περισσότερο ασφαλείς και δυνατοί ή μήπως ότι η ίδια η περίφραξη σας απειλεί;

- Πιστεύετε ότι είναι απαραίτητες οι οριοθετήσεις ανάμεσα σε κράτη, λαούς, ομάδες ανθρώπων ή ακόμη και σε προσωπικό επίπεδο; Αν ναι, σε ποιες περιπτώσεις, γιατί και με ποιον τρόπο πρέπει να γίνονται;

Όπως όλοι γνωρίζουμε ένα έργο τέχνης είναι εύθραυστο και δεν πρέπει να το αγγίζουμε για να μην του προσξενήσουμε κάποια φθορά. Στην περίπτωση όμως του συγκεκριμένου έργου γινόμαστε εμείς οι ευάλωτοι απέναντι σ' αυτό και σε περίπτωση που το αγγίξουμε απειλούμαστε εμείς και όχι το έργο.

- Πιστεύετε ότι είναι τυχαίο αυτό το παράδοξο ή ήταν πρόθεση του καλλιτέχνη να δημιουργηθεί; Τι θέλει να πετύχει με αυτό;

- Κατά τη γνώμη σας ο Κέντελ Γκιρς στοχεύει στο να ευχαριστήσει οπτικά το θεατή ή περισσότερο στο να του ενεργοποιήσει μια συγκεκριμένη ψυχολογική κατάσταση;

Γκάρυ Χιλ

Αμετακίνητοι, 2004

Βίντεο-ηχητική εγκατάσταση

Ο Γκάρυ Χιλ γεννήθηκε στην Καλιφόρνια το 1951 και σπούδασε καλές τέχνες στη Ν. Υόρκη. Ξεκίνησε να εργάζεται ως γλύπτης ενώ το 1973 δημιούργησε το πρώτο του βίντεο. Στο έργο του πειραματίζεται με την τεχνολογία και ερευνά τη σχέση μεταξύ εικόνας και γλώσσας. Ζει και εργάζεται στο Σιάτλ των Η.Π.Α.

Σε τρεις διαδοχικές προβολές παρακολουθούμε εικόνες από το εσωτερικό ενός βαγονιού του μετρό γεμάτο επιβάτες. Ο Γκάρυ Χιλ βιντεοσκόπησε αυτές της σκηνές καθημερινότητας χρησιμοποιώντας κρυμμένες κάμερες, χωρίς δηλαδή να το αντιλαμβάνονται οι επιβάτες. Βρισκόμενος και ο ίδιος ο καλλιτέχνης στριμωγμένος ανάμεσά τους, επιτυγχάνει να καταγράψει πολύ κοντινά πλάνα αυτών των ανθρώπων. Το πιθανότερο είναι να έχετε βρεθεί κι εσείς σε παρόμοια θέση: να έχετε βρεθεί, δηλαδή, σε τόσο κοντινή απόσταση με ανθρώπους που σας είναι άγνωστοι, που είναι μεταξύ τους τόσο διαφορετικοί ως προς την εξωτερική τους εμφάνιση, την ηλικία, την εθνικότητα, κλπ.

- Μπορείτε να αναφέρετε κι άλλες διαφορές αλλά και κάποια κοινά χαρακτηριστικά που έχουν μεταξύ τους οι επιβάτες;

- Τι αισθάνεστε και τι σκέψεις σας δημιουργούνται καθώς αυτή τη φορά δε βρίσκεστε ανάμεσα στους επιβάτες αλλά τους παρακολουθείτε ως εξωτερικός παρατηρητής;

Παρατηρείστε το γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί έχουν το εξής κοινό σημείο: αν και όλοι μετακινούνται, μέσω του μετρό, οι ίδιοι παραμένουν στατικοί, "αμετακίνητοι", όπως είναι και ο τίτλος του έργου.

- Σε ποιες σκέψεις σας οδηγεί αυτή η παρατήρηση;

Τα κοντινά πλάνα βοηθούν να παρατηρήσουμε καλύτερα τα ρούχα, τα κοσμήματα και ό,τι άλλο φέρουν επάνω τους οι επιβάτες σε όλες τους τις λεπτομέρειες. Επίσης παρατηρούμε τα πρόσωπα, τα χέρια και άλλα μέρη του σώματός τους, τις εκφράσεις, τις ματιές, τις χειρονομίες και γενικά όλες τις κινήσεις τους, οι οποίες είναι γρήγορες, φευγαλέες και πολλές φορές υποσυνείδητες. Με άλλα λόγια μπορούμε να παρατηρήσουμε αλλά και να σκεφτούμε πάνω σ' αυτό που λέγεται "γλώσσα του σώματος", την οποία κι εμείς χρησιμοποιούμε.

Όλες αυτές οι εικόνες συνοδεύονται από τους ενοχλητικούς βιομηχανικούς ήχους του μετρό, όπως ακριβώς συμβαίνει όταν μετακινούμαστε κι εμείς με αυτό.

- Η επαφή σας με το συγκεκριμένο έργο σας άλλαξε καθόλου τον τρόπο με τον οποίο βλέπετε τα μέσα μεταφοράς και τη συνύπαρξη τόσο διαφορετικών ή και τόσο όμοιων μεταξύ τους ανθρώπων;

Κώστας Βαρώτσος

Χωρίς Τίτλο, 2004

Εγκατάσταση

Ο Κώστας Βαρώτσος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1955. Σπούδασε ζωγραφική και αρχιτεκτονική στην Ιταλία. Ασχολείται κυρίως με τη γλυπτική τόσο για εσωτερικούς όσο και για εξωτερικούς χώρους επιδιώκοντας την αλληλεπίδραση του έργου με τον περιβάλλοντα χώρο.

- Τι σας τράβηξε περισσότερο την προσοχή όταν είδατε για πρώτη φορά την εγκατάσταση του Κώστα Βαρώτσου;

Ένα από τα υλικά που διακρίνουμε στην εγκατάσταση αυτή είναι το γυαλί. Η διαφάνεια του γυαλιού καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αντανακλάται το φως πάνω στην επιφάνειά του ίσως σας θυμίσει το υγρό στοιχείο και τις αντανακλάσεις του φωτός στην επιφάνεια της θάλασσας.

Καθώς ο τίτλος του έργου -όπως συμβαίνει και σε άλλα έργα της ίδιας έκθεσης- δε δίνει στοιχεία για το περιεχόμενό του, μπορείτε να ανατρέξετε στο κείμενο του τοίχου πλάι στην εγκατάσταση. Εκεί ο καλλιτέχνης γράφει τα εξής: "Η εγκατάσταση αποτελείται από μεικτά υλικά και έχει αναφορές στην πολιτισμικότητα, στο ταξίδι, στη σημασία του ταξιδιού και στην τραγωδία της μετακίνησης των οικονομικών μεταναστών".

- Έχοντας στο μυαλό σας την εικόνα της "πορείας" προς το βάθος, η οποία ορίζεται από τις αιχμηρές απολήξεις των τριγωνικών γυαλιών, πώς φαντάζεστε το ταξίδι για το οποίο κάνει λόγο ο Κ. Βαρώτσος;

- Ποιο μέρος της εγκατάστασης μπορεί να παραπέμψει σε σκαρί πλοίου;

Στην οθόνη πλάι στο έργο προβάλλεται μια δράση η οποία έγινε στο χώρο μπροστά στο έργο, το απόγευμα των εγκαινίων της έκθεσης.

- Τι σας κάνει να φαντάζεστε η εικόνα των νεαρών αγοριών και κοριτσιών και οι απαλές κινήσεις των σωμάτων τους;

- Πιστεύετε ότι η δράση που παρακολουθήσατε στην οθόνη εντείνει τη συγκίνηση που το έργο μεταδίδει στους θεατές;

- Κατά τη γνώμη σας το έργο πετυχαίνει να ευαισθητοποιήσει τους θεατές σχετικά με το πρόβλημα των οικονομικών μεταναστών;

Έμιλυ Ζασίρ

Εις μνήμην των 418 παλαιστινιακών χωριών που καταστράφηκαν, ερημώθηκαν και καταλήφθηκαν από το Ισραήλ το 1948, 2001

Εγκατάσταση

Η Έμιλυ Ζασίρ γεννήθηκε στη Βηθλεέμ το 1970. Σπούδασε καλές τέχνες στις Η.Π.Α. ενώ για αρκετά χρόνια ταξιδεύει μοιράζοντας το χρόνο της στις Η.Π.Α., τη Γαλλία και την Παλαιστίνη. Το θέμα που κυρίως την απασχολεί στο έργο της είναι η εξορία και η βίαιη μετακίνηση από ένα πολιτιστικό περιβάλλον σε ένα άλλο.

Η Έμιλυ Ζασίρ είναι καλλιτέχνις παλαιστινιακής καταγωγής.

- **Τι γνωρίζετε σχετικά με την πρόσφατη ιστορία του παλαιστινιακού λαού και τις διαμάχες μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων;**

- **Πώς συνδέεται η σκηνή που παρουσιάζει η καλλιτέχνις με την ιστορία του παλαιστινιακού λαού;**

Παρατηρήστε τις λέξεις που η Έμιλυ Ζασίρ πρώτα έγραψε και ύστερα κέντησε πάνω στη σκηνή. Ο τίτλος του έργου θα σας βοηθήσει να καταλάβετε τι είναι αυτές οι λέξεις.

- **Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η καλλιτέχνις επέλεξε να κεντήσει κι όχι μόνο να γράψει πάνω στην προσφυγική σκηνή τα ονόματα των 418 χωριών που καταστράφηκαν και κατακτήθηκαν από τους Ισραηλινούς;**

Η Έμιλυ Ζασίρ, συνειδητοποιώντας ότι η κοπιαστική και αρκετά χρονοβόρα διαδικασία του κεντήματος δεν θα της επέτρεπε να ολοκληρώσει το έργο της μέχρι την ημερομηνία έναρξης της έκθεσης για την οποία το προόριζε, κάλεσε φίλους, γνωστούς αλλά και άγνωστους εθελοντές να τη βοηθήσουν στην ολοκλήρωσή του. Έτσι γύρω από το έργο συγκεντρώθηκαν άνθρωποι με κοινές εμπειρίες, που είχαν να διηγηθούν παρόμοιες ιστορίες από τον κατατρεγμό τους, από δικούς τους ανθρώπους των οποίων τα ίχνη είχαν χάσει, κλπ αλλά και άνθρωποι άλλων εθνικοτήτων. Το έργο λοιπόν απόκτησε ένα συλλογικό χαρακτήρα. Το ημερολόγιο που κράτησε η καλλιτέχνις με τα ονόματα των ανθρώπων που συνέβαλαν στην ολοκλήρωσή του μαρτυρά όλη την ιστορία δημιουργίας του.

- **Πιστεύετε πως το γεγονός ότι είναι αποτέλεσμα ομαδικής εργασίας προσδίδει άλλη διάσταση στο συγκεκριμένο έργο;**

Ακόμη κι έτσι όμως το έργο δεν ολοκληρώθηκε, είναι σε εξέλιξη, καθώς δεν έχουν κεντηθεί όλα τα ονόματα των χωριών.

- **Μπορείτε να συσχετίσετε τη διαδικασία δημιουργίας του έργου και το γεγονός ότι είναι εν εξέλιξη με την ιστορία και τις περιπέτειες του παλαιστινιακού λαού;**

Κώστας Τσόκλης

Διά μέσου, 2004

Βιντεοεγκατάσταση

Ο Κώστας Τσόκλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1930. Σπούδασε ζωγραφική στην Αθήνα και στη Ρώμη. Έζησε αρκετά χρόνια στο Παρίσι και ήρθε σε επαφή με τις σύγχρονες τότε καλλιτεχνικές τάσεις. Τις τελευταίες δεκαετίες δημιουργεί βιντεοεγκαταστάσεις, συνδυάζοντας τη βιντεοπροβολή με ζωγραφικά στοιχεία επάνω στην επιφάνεια προβολής.

Μπαίνοντας σε ένα σκοτεινό διάδρομο ο θεατής φτάνει σε ένα σημείο όπου δεξιά και αριστερά του βρίσκονται δυο αίθουσες. Τρεις βιντεοπροβολές καλύπτουν τους τρεις τοίχους καθεμιάς αίθουσας.

Στην πρώτη αίθουσα βλέπουμε μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι παρακολουθούν κάτι που εμείς δεν το βλέπουμε, ή μάλλον έχουμε την αίσθηση ότι παρακολουθούν εμάς.

- Μπορείτε να συμπεράνετε από την έκφραση του προσώπου τους αν αυτό που παρακολουθούν τους προξενεί το ενδιαφέρον, τους εξάπτει, ή τους αφήνει αδιάφορους και τους κάνει να πλήττουν;

Αν και στην πραγματικότητα είστε εσείς οι θεατές του έργου, ταυτοχρόνως γίνεστε και αντικείμενο παρατήρησης των θεατών που παρουσιάζονται στη βιντεοπροβολή.

- Πώς σας κάνει να αισθάνεστε αυτή η αντιστροφή ρόλων;

Στην απέναντι αίθουσα προβάλλονται εκατοντάδες κουνέλια που κινούνται σε όλη την επιφάνεια των τριών τοίχων. Ίσως είναι η πρώτη φορά που παρατηρείτε πώς κινούνται, συμπεριφέρονται και αλληλεπιδρούν τα ζωάκια αυτά όταν βρίσκονται πολλά μαζί στον ίδιο χώρο.

- Τι συναισθήματα και ποιές σκέψεις σας δημιουργεί αυτή η εικόνα;

- Θα μπορούσατε να βρείτε κοινά στοιχεία ανάμεσα σε αυτή την πολυπληθή ομάδα κουνελιών και στις ανθρώπινες κοινωνίες;

Όπως στα περισσότερα έργα των τελευταίων ετών, ο Κώστας Τσόκλης συνδυάζει τη βιντεοπροβολή με κάποια ζωγραφικά στοιχεία που προσθέτει πάνω στην επιφάνεια προβολής. Στο έργο της παρούσας έκθεσης, ο καλλιτέχνης έχει προσθέσει τα σημάδια που αφήνει μια ποσότητα κόκκινης μπογιάς καθώς ρέει στους τοίχους των αιθουσών προβολής.

- Σε τι σκέψεις σας οδηγεί αυτή η παρέμβαση του καλλιτέχνη; Τι πιστεύετε πως δηλώνει το κόκκινο χρώμα;

Ακολουθώντας το διάδρομο απ' όπου μπήκατε και κατευθυνόμενοι προς την έξοδο της εγκατάστασης βρίσκεστε μπροστά σε μια οθόνη όπου παρακολουθεί κανείς φρικιαστικές σκηνές.

- Αν συνδυάσετε τις αποτρόπαιες αυτές σκηνές με την αδιαφορία των θεατών της πρώτης βιντεοπροβολής, μπορείτε να δώσετε τη δική σας ερμηνεία για το έργο του Κώστα Τσόκλη;